

АКАДЕМИЧНО СЛОВО

НА ПРОФ. Д-Р ИНЖ. АРХ. ПЕНЬО СТОЛАРОВ

ПОЧЕТЕН ПРОФЕСОР НА НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Развитието на архитектурата от началото на 20-и век до наши дни дава параметрите на образованието на бъдещите архитекти.

Два са същностните периода в развитието на архитектурата на 20-ти век. Първият е свързан с утвърждаването на модернизма, който е революционен, а вторият обхваща развитието на модернизма и неговото обогатяване с постмодерното контекстуално формообразуване - този процес е еволюционен. През първия се утвърждават принципите на съвременната архитектура. През втория период тези принципи се развиват, обогатяват и контрапунктират.

В началото на 20-ти век възниква несравнимо с нищо друго широко интернационално движение за обновяване на архитектурата. То обхваща повечето европейски страни и се разпространява отвъд океана под формата на известните течения: „Конструктивизъм“, „Ново строителство“, „Съвременна архитектура“, „Функционализъм“ и други.

Баухаус във Ваймар, Десау и в Берлин, както и ВХУТЕМАС в Москва са школите, които образоват архитектите, следвайки принципите на класическия модернизъм. Двете школи са научни и експериментални центрове, в които е отхвърлено традиционното академично архитектурно образование. Обучаващите се в двете училища се наричат „чираци“ и „калфи“, като и в двете училища те са ръководени от „майстори“ и тяхното образование се осъществява не в аудитории, а в работилници.

В Москва се обединяват академията за приложни изкуства „Строгонов“ с Висшето училище за изкуство и архитектура, а Гропиус обединява Висшето училище за изкуство с училището за приложни изкуства във Ваймар. През 1926 г. новият директор на Баухаус в Десау - Ханес Майер, призовава всички хора на изкуството да се обединят в името на едно хармонично общество. В Москва като обща цел за всички архитекти, скулптори и художници се обявява изграждането на едно хармонично ново социално бъдеще. През 1920 г. в Москва връзката между изкуство, наука и производство се провъзгласява за основна цел при образованието на бъдещите архитекти. А през 1928 г. Гропиус превръща работилниците на Баухаус в лаборатории, които служат на индустриалното производство.

Сравнението между двете школи, в които се формират принципите на съвременното архитектурно образование, напомня, че Баухаус не е единственото училище, изповядващо принципите на класическия модернизъм, но безспорно е най-влиятелното. Благодарение на интернационалния състав на преподавателите и многото чуждестранни студенти, идеите на класическия

модернизъм се разпространяват далеч зад стените на висшето училище в Десау. Херберт Байер от Австрия, Валтер Гропиус от Германия, Василий Кандински от Русия, Ханес Майер от Швейцария, Ласло Махой-Наги от Унгария и Лионел Файнингер от САЩ, всички те са дошли в Баухаус, въодушевени от идеята за обновяване на архитектурата и внушават тази идея на своите студенти.

През 20-те години на 20-ти век се случват и други, определящи развитието на архитектурата събития. През 1925 г. В Париж на изложението за декоративни изкуства Корбюзие излиза на архитектурната сцената със своя павилион. Отпечатани са и неговите книги „Към една нова архитектура“ и „Урбанизъм“. През 1928 г. в замъка Ла Серес е основан „Международния конгрес за съвременна архитектура-CIAM“. Утвърждаването на класическия модернизъм е утвърждаване на структури, независещи от мястото, на което се изграждат, те са подчинени единствено на духа на времето, какъвто е план Воазен на Корбюзие от 1922 г., който разрушава центъра на Париж, за да го подчини на автомобила.

Баухаус, основан 1919 г. във Ваймар от Гропиус, извел основните принципи на образованието по архитектура като висше училище от 1926 г. до 1932 г. в Десау, прекратява своята дейност на 20 юли 1933 г., запечатан от щурмовите отряди СА на националсоциалистите.

През 30-те години на миналия век в Европа доминират насилствени утопии, както в Съветска Русия, така и във фашистка Италия, и в националсоциалистическа Германия. Архитектурното формообразуване също се променя.

Втората световна война взривява планетата, а след нея желязната завеса разделя стария континент на два враждуващи лагера. През 50-те години на миналия век следвоенният модернизъм от едната страна на желязната завеса и „социалистическата по дух и национална по съдържание“ архитектура от другата страна променят архитектурно-градоустройствената среда на стария континент.

60-те години на 20-ти век са ориентирани към бъдещето. Усещането и нагласата е: ние сме богати, силни и можещи и е въпрос на дни да завладеем Космоса. Периодът е с една футуристична насоченост, което се отразява и на архитектурното формообразуване. Плуг ин Сити, Арциграм в Лондон, Коопхимелблау във Виена, Мобилната архитектура в Москва, метаболизмът в Япония, структурите, достатъчни сами на себе си, използват мястото на което са ситуирани, без да се съобразяват с неговите дадености. Прекриването на Лондон от структурите на Арциграм не говори за нищо друго, освен за липсата на респект към случващото се под тях. И докато през 1922 г. с плана Воазен Корбюзие разрушава центъра на Париж, 40 години по-късно Плуг ин Сити завършва това развитие, подчинено на духа на времето.

През 60-те години върховият пункт на универсалните структури, достатъчни сами за себе си, е достигнат и строителното изкуство се обръща към индивидуалното, към типичното за мястото, към Европейския град с неговото богатство на исторически пластове и характерни пространства. Архитектурата и

градоустройството се обръщат към производното на контекста формообразуване. Този начин на мислене формулира поведението на архитектите към средата, която заобикаля тяхната сграда и как трябва да се отговори на изискванията на тази среда. Развива се една чувствителност спрямо геометричността на архитектурното и градското пространство, една чувствителност към митологичното съдържание на изградената даденост на изградения ансамбъл на града, историята му, начина му на живот във времето.

През 70-те и 80-те години се извеждат принципите на строителството в контекст. Това извежда архитектурата в позицията да съпреживее исторически насложилите се пластове на времето, стимулира архитекта да навлезе в това вече изградено пространство с един асоциативен разказ, който опосредствява атмосферата на мястото и на новоизграждащото се. Същевременно този подход означава и готовността да се формулират собствените формообразователни амбиции в конкретната ситуация, в историческия контекст на вече създаденото. Интересът се насочва към Европейския град, неговата многопластовост и богатството на историческия му контекст. Развива се чувствителност към типичното за дадената ситуация излъчване. Този период формулира втората опорна точка за образованието на бъдещите архитекти - духа на мястото.

През 90-те години на миналия век и в началото на нашия век личността на архитекта доминира архитектурно-градоустройственото формообразуване. Разбира се личността на архитекта е играла съществена роля във всички етапи на развитие на архитектурата, но тази личност винаги е влизала в рамките на едно по-голямо, определено от духа на собствената епоха формообразуване - антична архитектура, романика, готика, ренесанс, барок, класицизъм. В края на 20-ти век личността на архитекта е тази, която определя формообразуването. Архитектурата на Заха Хадид, Франк Гери и Даниел Либескинд е разпознаваема и формулира личностно определеното архитектурно пространство. Ето и третата опорна точка – личността на архитекта.

Развитието на архитектурата от утвърждаването на класическия модернизъм и извеждането на образователните му принципи в най-влиятелната му школа - Баухаус, през следвоенния модернизъм, постмодерното контекстуално формообразуване и извеждането на личността на архитекта като определяща за формулирането на архитектурния образ, дават и трите опорни точки, на които, според мен, трябва да стъпи образованието по архитектура.

Бъдещите архитекти, трябва да имат онази чувствителност, която да отчита духа на времето, трябва да могат да четат духа на мястото, но и да запазят себе си като личности, както и да запазят онези личностни характеристики, с които навлизат в архитектурното образование, и които ще бъдат предпоставка те да създадат своята архитектура - онази архитектура, която никой друг не може да създаде. Архитектурата, свързана с тяхната личност. Това определя и ролята на преподавателя, който трябва да развие у своите студенти чувствителност към духа на времето. Той е този, който трябва да научи студентите да четат духа на мястото, да влязат в контекста, да им разкрие онзи методичен подход към създаването на архитектурното произведение, който предполага уважение към

създаденото преди тях. Защото само по този път съвременният архитект може да бъде част от едно развитие, може да продължи заложените в едно пространство параметри и при това продължаване, при тази контекстуален постмодерен подход на формообразуване той да изяви и своята личност.

Любовта към професията е в основата на всичко. Всичко започва с интереса към това, което работиш. Ако то ти доставя удоволствие, ако работиш непрекъснато и полагаш необходимите усилия, имаш шанс да стигнеш до желан резултат. Архитектурната професия е трудоемка. Сигурно няма друга професия, при която инвестицията да е толкова огромна ... ежедневно. Младият архитект трябва много да работи. Един архитектурен конкурс е инвестиция без никаква гаранция, т.е. в самата професия има елемент на безкористен анонимен труд, свързана е с оптимизъм. Но с времето в тази професия човек рано или късно получава доказателство, дали е или не е талантлив. Ако е твърдоглав – и това е качество. Винаги съм мислил, че правенето на „добра“ или „лоша“ архитектура е свързано с качества, които са вътре в студента. Задачата на педагога виждам в това да намери у него онези заложи, онези „рудни залежи“, които подлежат на развитие в професионалния път на архитекта проектант.

Създаденото преди нас е вече натрупано като слой в съзнанието на всички хора. Те носят у себе си културните пластове на миналото. Необходимо е да се търси контакт не само със средата, но и с хората - професионалисти и непрофесионалисти. Това е определящото в работата на архитекта. Архитектът не трябва да се задоволява само с елитарната оценка на колегите, а трябва да ползва пълния спектър на въздействие на онова, което прави. Всеки човек трябва да намери себе си в архитектурата – точно така, както един добър филм или книга трябва да ангажират и масовата публика, и критиците.

Всяко време носи някакъв свой дух и се определя от него. Духът на времето – това е цялата културна традиция. Архитектът днес изпитва много по-бързо и пряко въздействието на духа на нашето съвремие. Приносът ни към него зависи от това, доколко успешно идеите ни са осъществени в диалог с конкретната ситуация, в контекстуален диалог във всичките му аспекти. В сравнение с останалите изкуства архитектурата използва най-пълно наслаждането на пластове на времето като изразно средство.

Съвременният преподавател трябва, според мен, да научи своите студенти да четат духа на мястото, да изостри тяхната чувствителност към духа на времето и неговата променлива характеристика, и да им помогне да намерят у себе си онези личностни качества, на бъдещи професионалисти, които упражняват архитектурната професия така, че тя да бъде не само в услуга на инвеститора, но и да бъде съпричастна към нуждите на обществото, да станат адвокати на обществото, в което живеят, служейки на инвестиционните намерения на своите поръчители. Преподавателят е този, който формира професионалната и гражданската позиция на своите студенти.